

FILM& TELEVISIE

Is er wel een goeie manier om een verkrachting in beeld te brengen?

De controverse over *Twee zomers* bevestigt het opnieuw: wie een fictiereeks of een film over seksueel geweld maakt, staat voor een moeilijke evenwichtsoefening. Hoeveel geweld en naakt toon je?

Cathérine De Kock

Zaterdag 12 februari 2022 om 3.25 uur

Irréversible: Monica Bellucci stapts nietsvermoedend haar onheil tegemoet. rr

Irréversible: Monica Bellucci stapts nietsvermoedend haar onheil tegemoet. © rr

Actrice en schrijfster Britt Valkenborghs kan zich er niet toe brengen om Twee zomers, de fictiereeks van Tom Lenaerts over een (groeps)verkrachting te bekijken, schreef ze in deze krant. In de reeks wordt Sofie, die buiten bewustzijn is, in een minutenlange scène verkracht. De camera toont voluit haar verkrachte naakte lichaam. Die verkrachtingsscène laat Valkenborghs, als slachtoffer van grensoverschrijdend gedrag, liever aan zich voorbijgaan. ‘Voor mij is dat geen meerwaarde, aangezien er al meer dan genoeg films en reeksen zijn die verkrachting neerzetten als een spektakel.’

Dat verwijt, seksueel geweld dat wordt opgevoerd als spektakel, kreeg ook de Franse regisseur Gaspar Noé toen hij *Irréversible* maakte. Negen minuten lang duurt de scène waarin het personage van Monica Bellucci in een metro anaal verkracht wordt en in elkaar geslagen. De schandaalfilm van Noé is dit jaar precies twintig jaar oud, maar de scène, in één take opgenomen, blijft een van de meest choquerendste scènes van seksueel geweld uit de recente filmgeschiedenis. Noé werd misogyn genoemd. ‘De scène moest walgelijk zijn om nuttig te zijn’, verdedigde Noé zich destijds in *The Guardian*. ‘Als je in een film over verkrachting die verkrachting niet toont, dan verberg je iets essentieels.’ Hij vergeleek de impact van de verkrachtingsbeelden in zijn film op de kijker met de scène in *A*

clockwork orange, waarin de ogen van Alex opengesperd worden en hij gedwongen wordt om naar gewelddadige beelden te kijken om zijn agressie in te tomen.

De tv- en filmwereld heeft een lange geschiedenis met uitvoerig in beeld gebrachte verkrachtingen, waarbij de mannelijke blik domineerde. ‘In veel actiefilms van de jaren 80 en 90, zoals Death wish II, is de verkrachting van een vrouw de aanleiding voor de mannelijke held om wraak te nemen’, zegt Lennart Soberon, filmwetenschapper (UGent) gespecialiseerd in geweldcinema. ‘Die slachtoffers zelf stierven of verdwenen gewoon uit beeld: het waren louter lichamen die iets gruwelijks werd aangedaan. De verkrachtingsscènes waren bovendien heel grafisch, met veel naakt en geweld, en duurden eindeloos, om de gewelddadige wraak van de mannelijke held te legitimeren. Vrouwelijk leed werd dus geïncorporaaliseerd om van mannen helden te maken. Die films werden ook gemaakt door mannen die niet geïnteresseerd waren in het trauma van vrouwen. Onze gevoeligheid voor die aanpak is enorm toegenomen.’

‘Als je in een film over een verkrachting die
verkrachting niet toont, dan verberg je iets
essentieels’

Gaspar Noé

Regisseur ‘Irréversible’

Fictiemakers worstelen ook vandaag met verhalen over grensoverschrijdend gedrag. Toon je expliciet seksueel geweld, dan zoek je de grens op met traumaporno, sensatiezucht en dreig je slachtoffers opnieuw te traumatiseren. Aan de andere kant van het spectrum staat fictie die verkrachting glamoereus of erotisch laat lijken. Dat deed de Nederlandse regisseur Paul Verhoeven volgens sommigen met Elle, waarin het personage van Isabelle Huppert zich seksueel aangetrokken voelt tot haar verkrachter.

Controverse was er ook over de verkrachtingsscène van Sansa in de HBO-reeks Game of thrones door de ultieme slechterik Ramsay Bolton. Sansa’s verkrachting door een personage dat toch al duidelijk een psychopaat bleek te zijn, was er alleen maar om de psychologie van een ander personage te verklaren: Theon Greyjoy, die moest

toekijken. Het idee dat een vrouwelijk personage moest lijden om de verhaallijn van een mannelijk personage interessant te houden, was gratis en smakeloos, vonden critici.

Niet naakt

De voorbije jaren, onder invloed van de MeToo-beweging, is er een hele resem feministische rape-revengefilms, vaak geschreven en gemaakt door vrouwen, zoals *Promising young woman* (2020) van de Britse Emerald Fennell. In die film neemt een jonge vrouw, Cassie, wraak voor de verkrachting van haar jeugdvriendin. Niet dat vrouwelijke regisseurs rauw seksueel geweld uit de weg gaan. Zo zitten er zelfs drie expliciete verkrachtingsscènes in *The nightingale* (2018) van Jennifer Kent, die daarbij vooral focuste op de gelaatsuitdrukking van de vrouwen. ‘Ik zie die scènes niet als verkrachtingsscène: het is een scène waarin iemands ziel wordt vernietigd’, zei Kent op een persconferentie op het Sundance-festival. ‘Als je naar verkrachtingsscènes in films kijkt, zie je vaak naakte vrouwenlichamen. Voor mij was dat uitgesloten. Ik wou er niet naar kijken met een mannelijke blik.’

Twée zomers: Louise Bergez (hier nog op de dansvloer) als slachtoffer. Brecht Vanhoenacker/vrt

Twée zomers: Louise Bergez (hier nog op de dansvloer) als slachtoffer. © Brecht Vanhoenacker/vrt

Studio tarara: Peter Van den Begin (hier nog in kostuum) als dader. dpg

In *I may destroy you*, de HBO-reeks die Michaela Coel schreef op basis van haar eigen ervaringen met grensoverschrijdend gedrag, zie je het hoofdpersonage Arabella verkracht worden door haar eigen ogen: de beelden zijn vaag en fragmentarisch, precies zoals iemand die gedrogeerd werd zich de feiten zou herinneren. Wat deze feministische films en fictieseries over seksueel geweld gemeen hebben, is dat ze de beleving en het trauma van slachtoffers (of dat van hun geliefden) centraal zetten. Veel hangt dus af van de context die wordt geschetst rond de (fictieve) verkrachting en van het verhaal dat fictiemakers uiteindelijk willen vertellen. Komt het perspectief van het slachtoffer voldoende aan bod? Is er aandacht voor zijn of haar trauma? Is er sprake van victimblaming? Worden plegers van seksueel geweld vergoelijkt? Is de verkrachting maar een detail dat verder niets te maken heeft met het verhaal?

Studio tarara, de fictiereeks over seksueel grensoverschrijdend gedrag dat zich afspeelt tijdens de begintijden van VTM, werd bij zijn lancering in 2019 de eerste Vlaamse MeToo-reeks genoemd. ‘Dat vind ik nog altijd het mooiste compliment over de reeks’, zegt Tim Van Aelst, die Studio tarara samen met David Vennix schreef. ‘We hebben veel research gedaan naar Harvey Weinstein en Bill Cosby om meer inzicht te krijgen in de psyche van vrouwen die te maken hebben met grensoverschrijdend gedrag. David heeft genderstudies gestudeerd en was er zich – meer dan ik – erg bewust van dat we niet aan victimblaming mochten doen. In de reeks zaaien we geen morele twijfel: de dader is een slechterik, een schijnbaar charmante tv-maker zoals Bill Cosby met een donkere kant, en de vrouwen zijn slachtoffers van zijn machtsmisbruik.’

‘De verkrachtingsscènes in Studio tarara werkten omdat ze op geen enkel moment opwindend zijn. Er is ook geen naakt te zien’

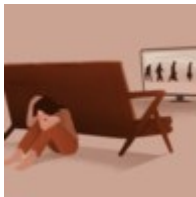
Tim Van Aelst
Bedenker ‘Studio tarara’

In de reeks is naast dat machtsmisbruik te zien hoe zowel Christine (Janne De Smet) als Roxanne (Frances Lefebure) worden verkracht nadat ze gedrogeerd werden. Christine vertelt zelf over haar verkrachting, in tranen. ‘De verkrachtingscène van Christine, waarin ze Jean probeert af te weren, hebben we vooraf uitgebreid overlegd met Janne. Bij Frances was haar opdracht helder: ze moest een - levenloze pop spelen. Dat ze daar ligt, bewusteloos maar met open ogen, maakte alles nog heftiger. De scènes werkten voor mij omdat ze op geen enkel moment opwindend zijn. Er is ook geen naakt te zien. We wilden hun machteloosheid tonen, zowel fysiek als psychologisch.’

Voor sommige fictiemakers is er maar één manier om met seksueel geweld in hun verhalen om te gaan: de verkrachting níét tonen. Regisseuse Agnès Varda liet de camera discreet wegdraaien op het - moment het hoofdpersonage van Vagabond misbruikt wordt. En ook in Promising young woman wordt de verkrachting waarvoor Cassie wanhopig rechtvaardigheid zoekt, nooit getoond. De kijker moet haar, net zoals in het echte leven vaak gebeurt, op haar woord geloven.

Verschenen op zaterdag 12 februari 2022

LEES MEER

09/02/2022 | OPINIE METOO

Debatteer mee | Is de nieuwe serie van Tom Lenaerts een anti-MeToo-reeks?

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20220208_98037048)

10/02/2022 | BRIEF VAN DE DAG

Rape culture en ‘Twee zomers’

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20220209_98403721)

07/02/2022 | DE POSTENPAKKER TWEE ZOMERS

Is 'Twee zomers' nu een MeToo-reeks of een anti-MeToo-reeks?

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20220206_98377202)

GISTEREN | INTERVIEW KATRIEN SCHAUBROECK

‘Een dader is geen goede docent en kan niet aanblijven’

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20220211_98132657)

GISTEREN | LOBBYCAMPAGNE

Cryptomunten voelen hete adem regulering in de nek

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20220211_98131202)

Lees de volledige
krant

([https://markup.standaard.be/extra/static/checkapp/index.html?
utm_campaign=digitalekrant&utm_source=standaard&utm_medium=brooklyn-artikels](https://markup.standaard.be/extra/static/checkapp/index.html?utm_campaign=digitalekrant&utm_source=standaard&utm_medium=brooklyn-artikels))